تقلاستى تايسرمانى دسته بەرىك ساقتاپ، كورىكتى شينجياڭ قۇرايىق

□ انار بۇلت \ شينجياڭ گازەتىنىڭ ءتىلشىسى ليۇ ي

دۇنيە جۇزلىك استىق كۇنىنە نازار

اس كەسەسىن مىقتاپ ۇستاپ، استىقتى ويداعداي قامبالادى

ـــــ 43 ـ رەتكى دۇنيە جۇزلىك استىق كۇنى كەلۇ بايلانىسىمەن

بيـل 10 ـ ايدىك 16 ـ كۇنـى 43 ـ رەتكى دۇنيە جۇزلىك استىق كۇنى، 10 ـ ايدىك 16 ـ كۇنى تۇرا كەلگەن اپتا مەملەـ كەتتىك استىق حاۋىپسىزدىگى ۇگىت اپتالىـ مى. بيىلعى مەملەكەتتىك استىق حاۋىپسىزدىگى ۇگىت اپتالعىنىڭ نەگىزگى تاقىرىبى "جالپىلىق ازىق ـ تۇلىك كوزقاراسىن امالياتتا ايگىلەپ، استىق حاۋىپسىزدىگىن قامتاماسىز ەتۋ".

استىق حاۋىپسىزدىگى ـــ "مەملەـ كەتتىڭ زور ءىسى". علىم ـ تەحنيكا جىلدام دامىعان، استىق ءوندىرۋ قۇاتى زور كولەمدە ارتقان بۇگىنگى تاڭدا اس كەسەـ سىن مقتى ۇستاۋ، استىقتى ويداعداي قامبالاۋ ەكونوميكانىڭ، قوعامنىڭ جوعارى ساپالى داموندىك سەنىمى بولىپ تابىلادى.

پارتيانىڭ 18 ـ قۇرىلتايىنان بەرى شي جينپيڭ جولداستى ۇيتقى ەتكەن پارتيا ورتالىق كوميتەتى "استىق داقىلدارىمەن نەگىزىنەن ءوزىن قامداۋعا، ىشكى استقتىڭ شارتسىز حاۋىپسىزدىگىنە شىنايى كەپىلدىك ەتۋ" سىندى جاڭا استىق حاۋىپسىزدىگى كوزقاراسىن العا قويىپ، "ءوزىمىزدى نەگىز ەتۋ، ءال ءىشىن تياناق ەتۋ، ءوندىرىس قۇاتىنا شىنايى كەپىلدىك ەتۋ، لايىقتى يمپورت ەتۋ، علىم ـ تەحنيكانى تىرەك ەتۋ" سىندى مەملەكەت استىق حاۋىپسىزدىگى ستراتەگياسىن تۇراقاندىردى. شينجياڭ وزىندىك بايلىق ورتاسى قاسيەتىن، باسىمدىعىن تولىق ساۋلەلەندىرىپ، اۋىل شارۋاشىلىعىندا قۇاتتى رايون ستراتەگياسىن ىسكەرلەي اتقارىپ، بۇكىل ەلدىڭ ساپالى ەكىن، مال شارۋاشىلىعى ونىمدەرىنىڭ ماگزدى قامداۋ بازاسىن تۇلعالادى.

بيىل شينجياڭدا جازعى استىقتان قۇانىشپەن مول ءونىم النىپ، ءونىم مولـ شەرى تاريحتاعى تىڭ ورەگە جەتتى، كۇزگى استىق ەگىلگەن جەر اۋدانى كورـ نەكتى ارتىپ، مول ءونىم الۋ جاعدايى ادامدى ءسۇيىندىردى. جەر ـ جەر تاعى استىق ـ ماي كاسپ سالاسى شوعىرى قۇـ رىلىسىن بەلسەنە بلگەرلەتىپ، كاسپ سالاسى داموننىڭ قۇاتتى بىرىككەن كۇشىن توپتادى. بىلايشا ايتقاندا، شينجياڭ ءىس جۇزىندەگى ارەكەت ارقىلى اس كەسەسىن مقتاپ ۇستاپ، وعان ساپالى شينجياڭ استىعىن تولتىرىپ، مەملەكەتـ تىڭ استىق حاۋىپسىزدىگىنە شينجياڭنىڭ ۇلەسىن قوستى.

ساياساتتىق قامتاماسىزدىق استىقتان مول ءونىم الۋدىڭ نەگىزىن بەكەمدەدى

ەگىلەتىن جەر اۋدانى ـــ استىق ءونىمىن ورنىقتىرۋدىڭ، ارتتىرۋدىڭ نەـ گىزگى قامتاماسىزدىعى. استىق حاۋىپسىـ دىگىنىڭ بىرقالىلىق ۇقسىز ءموز قولمەزدا مقتاپ ۇستاۋ ءۇشىن، بيىل جىل باسىنان بەرى شينجياڭ مەملەكەتتىڭ جاڭا كەزەكـ تى 100 ميللياردتىق الۋ جۇمىسىن ارقاۋ ەتىپ، استىق ءوندىرۋ قۇاتىن جوعارىلاتۋ ارەكەتىن ارقاۋ ەتىپ، استىق ءوندىرىسىنىڭ ورنالاسۋى مەـ ن ەگمەشىلدىك قۇرىلىمىن ساپالالاندىرىپ، 41 ميلليون 300 مىڭ مۋ استىق ءوندىرۋ مىنـ دەتىن جاپىراي تياناقتاندىرىپ، الدىڭعى جىلداعىمەن سالىستىرعاندا، ءىس جۇزىنـ دەگى ەگىلگەن جەر اۋدانى 4 ميلليون 800 مىڭ مۋ ارتىپ، مەملەكەت تۇسىرگەن جوسپاردان 6 ميلليون 786 مىڭ مۋ استى.

"بۇكىل رايوننىڭ استىق ءوندىرۋ قۇاتى جاپىراي جوعارىلادى". اۋتونوميالى رايـوندىق اۋىل شارۋاشىلىعى، اۋىل ـ قىستاق مەڭگەرمەسى پارتيا باسشىلىق گرۋپپاسىنىڭ مۇشەسى، ورىنباسار مەڭـ گەرمە باستىعى لي جيك بـىلاي دەدى: شينجياڭ بەلسەندى تۇردە ەگمەشىلدىك كا ـ سىبى قۇرىلمەن رەتتەپ، سۋ بايلىعىن ۇلەستىرۋدى ساپالالاندىرىپ، ساياساتتىق قولداۋدى كۇشەيتىپ، ەگىلەتىن جەر اۋدا ـ نىن ارتتىرۋ، قايتا ەگۋدىڭ ونىمدىلىگىن جوعارىلاتۋ، ەگمەشىلدىك قۇرىلمەن ساپالا ـ لاندىرۋ سياقتى تاسىلدەر ارقىلى استىق ەگىلەتىن جەر اۋدانىن ءونىمدى ارتتىرىپ، استىق ءوندىرىسىنىڭ "كولەمىن ۇلعايتۇـ دى" جۇزەگە اسىرىپ، استىقتان مول ءونىم الۋدىڭ نەگىزىن بەكەمدەدى.

بۇكىل رايوننىڭ جازعى استىق ونـ دىرىلەتىن جەر اۋدانى (نەگىزىنەن ءبيداي) 18 ميلليون مۋدان اسىپ، الدىڭـ عى جىلداعىمەن سالىستىرعاندا، 800 مىڭ مۋعا تاياۋ ارتىپ، بۇكىل ەلدەگى جازعى استقتىڭ ارتقان جەر اۋدانىنىڭ شامامەن 67%ىن ۇستاپ، جەر اۋدانىنىڭ ارتۋ مولـ شەرى بۇكىل ەل بويىنشا 1 ـ ورىندى يەـ لەدى. كۇزگى استقتىڭ نەگىزگى داقىلى سانالاتىن جۇگەرىنىڭ ەگىلگەن جەر اۋدانى 22 ميلليون مۋدان اسپ، الدىڭعى جىلداعىمەن سالىستىرعاندا، 5 ميلليون مۋدىڭ ۇستىنده ارتىپ، ارتۋ مولشەرى 30%كە تايادى.

استىق ەگەتىن شارۋالاردىڭ پايداعا كەنەلۋى ـــ استىق ءوندىرىسىن ورنىقـ تىرۋدىڭ ماگزدى نەگىزى. بيىل جىل با ـ سىنان بەرى اۋتونوميالى رايون ورتالىق ەگستىك جەر قۇنارلىلىعىن قورعاۋعا بەـ رەتىن قوسىمشا قاراجاتتان جانە ناقتى استىق ەككەن شارۋالارعا بەرەتىن ءبىر رەتتىك قوسىمشا قاراجاتتان 3 ميلليارد 290 ميلليون يۋان قارجىنى ءبىر تۇتاس جوسپارلاپ، دۇمبە ءبيداي، جازدىق ءبيداي قوسىمشا قاراجاتتان مۇنىـ 230 يۋانعا جوعارىلاتىپ، ءبيداي ەگەتىن ءبىر ميلليون 300 مىڭنان استام وتباسىنا تيىـ مدىلىك جەتكىزىپ، شارۋالاردىڭ استىق ەگۇدەن تاباتىن پايداسىن بار كۇشپەن قامتاماسىز ەتتى. بۇكىل رايوندىق مەملە ـ كەت دارەجەلى 43 استىق وندىرەتىن ءىرى اۋدانعا ورتالىق قازىنانىڭ 910 ميلليون يۋان سيلىق قاراجاتىن تاراتىپ، استىق وندىرەتىن ءىرى اۋداندارىدى استىق كاسپ سالاسىنىڭ داموۋىن جەدەلـ دەتۋگە شابىتتاندىردى.

"ساياسات جاقسى، تەحنيكا جاقسى بولاندىقتان، ءبىز استىق ەگەتىن شارۋا ـ لاردىڭ سەنىمى ءتىپتى دە نەعايا ءتۇستى". قوبىقسارى موڭعۇل اۋتونوميالى اۋدانى شازعەت اۋىلى حارسۇقاي قىستاعىنىڭ تۇرعىنى جۇي پىڭباۋ بىلاي دەدى: بيىل 301 مۋ جەرگە ءبيداي ەكتىم، اۋىل شار ـ ۋاشىلىق تەحنيكتەرى ۇنەمى اتىز باسىنا بارىپ جەتەكشىلىك ەتىپ، تەحنيكالىق قين ماسەلەلەردى شەشىم ەتىپ بەرەدى. اۋتونوميالى رايون استىق ەگەتىن شارۋا ـ لارعا تىكەلەي قوسىمشا قاراجات بەردى، مول ءونىم العانىنان كەيىن، استىق ساتۋ بۇيىنى تىركەلسىز بولىپ، شارۋالار الاڭسىز بولدى، بيىل ەككەن ءبيداي مۋ باسىنـ دىق ءونىم مولشەرى 500 كيلوگرامنان اسىپ، ءونىم ورنىقتى بولدى ءارى ارتتى.

استىق ساتىپ الۋ بۇيىنىندا، جەر ـ جەر شارۋاشىلىق ـ ساۋدا ورتاسىن ۇز ـ دىكسىز ساپالالاندىرىپ، ورتانى جاقسارتۋ، ساياساتتى ساپالالاندىرۋ، تۇعىر ورناتۋ سياقتى جاقتاردا كۇش سالىپ، كوپ نەگىزدى نەگىزگى تۇلعالار بەلسەندىلىكپەن ساتىپ الاتىن تاماشا جاڭ ـ دايدى بەكەمدەدى، نەعايتتى. ءار دارەجەـ لى استىق جانە زاتتىق ماتەريالدارىدى زاپاس ساقتاۋ تاراۋلارى شارۋالاردىڭ قا ـ جەتىمەن ىرىقتى ءتۇيىلىسپ، استىق ون ـ دىرۋدەن كەيىنگى قىزمەت وتەۋ ورتالعـ ـ نىڭ رولىن ساۋلەلەندىرىپ، دەر كەزىندە شارۋالارعا استىقتى تازالاۋ، كەپتىرۋ، ساقتاۋ، وڭدەۋ، ساتۋ سياقتى جاقتاردا شەمدى ەگىنجاي قۇرىلىسىن جۇيەلى جوسپارلاپ ىلگەرىلەتىپ، 4 ميلليون 350 مىڭ مۋ ەگىنجاي قۇرىلىسى مىندەتىن 13 ايماقتىڭ (وبلىس، قالا) 77 اۋدانىنا (قالا، رايون) ءبولىپ، سول جىلى نسانعا ەنگىـ زىپ، سول جىلى ورىندالۋعا شىنايى كەپىلـ دىك ەتتى.

علىم ـ تەحنيكا ارقىلى تىرەك بولۋ جاعىندا، اۋتونوميالى رايون استىق ءوندىـ رىس قۇاتى ماماندار قىزمەت وتەۋ ۇيىرـ مەسىن ۇيىمداستىرىپ، استىق وندىرىسىنـ دە جالپى بارىس بويىنشا ويداعـداي تەحنيكالىق قىزمەت وتەۋدى، جەتەكشـ ـلىك ەتۋدى باعىتتاماالى تۇرده كوتەرەگە الىپ، ءونىمدى ارتتىرۋ تەحنيكاسىنىڭ شىن مانىندە ءوندىرىستىڭ الدىڭعى شەـ بىندە رول اتقارۋىنا مۇمكىندىك جاسادى. اۋتونوميالى رايوندىق اۋىل شارۋاشىلىعى، اۋىل ـ قىستاق مەڭگەرمەسى تەحنيكتەرـ دى ۇيىمداستىرىپ، مەملەكەت پەن اۋتو ـ نوميالى رايوننىڭ ءبيداي كاسپ سالاسى تەحنيكا جۇيەسىنىڭ ماماندارىمەن، ءبيداي ـ دان جوعارى ءونىم العان ءىرى وتباسـ لارمەن بىرگە سوڭعى جىلدارداعى شينجياڭنىڭ ءبيدايدان جوعارى ءونىم الۋ قۇرىلىسى بارىسىندا نزدەنىس جاسالعان، قورىتىندىلانعان جانە سالالانعان كەمەل ـ دى تاجىريبەلەر جانە شەشۇشى تەحنيكا ـ لىق شارالار جونىندە زەرتتەۋ ـ تالقى جۇرگىزىپ، «اۋتونوميالى رايوننىڭ ءبي ـ دايدى ساپالى، جوعارى ءونىمدى ەگۋ تەحنيكاسى جوباسىن» قورىتىندىلاپ قالپـ تاسترىپ ءارى قوعامعا جاريالاپ، جەر ـ جەردىڭ ءبيداي ءونىم مولشەرىن زور كولەمـ دە، بىركەلكى ارتتىرۋعا نقىال جاسادى، جەتەكتەدى.

ءبىرقاتار ءونىمدى شارا استىقتىڭ جالپىلداق ءوندىرىس ونىمدىلگىن جاپىاي جوعارىلاتتى. بيىل شينجياڭنىڭ ءبيدايدان ءونىم الۋ بۇيىننىدا ماشينامەن جينالاۋداعى ورتاشا شعىن مولشەرى 65%. 0 شاماسىن تومەندەپ، 2% تىك مەملەكەتتىك جۇمىس ساپاسى ولشەمىنەن الدەقايدا تومەن بولىپ، ءبيداي شعىنى 100 مىڭ تونا شاماسىندا ازايدى. جاڭادان جينالعان ءبيدايدىڭ جالپى تۇلعالىق ساپاسى ءبىرشاما جاقسى بولدى، 1 ـ سورتتان جوعارى ءبي ـ دايدىڭ سالىستىرماسى 75%، 3 ـ سورتتان جوعارى ءبيدايدىڭ سالىستىرماسى 2%. 99 بولىپ، ءبيدايدىڭ جالپى تۇلعالىق ساپاسى مەن استىق حاۋىپسىزدىگى احۋالى سوڭعى 5 جىلداعى ەڭ تاماشا ورەگە جەتتى.

كاسپ سالاسىنىڭ جەتەكتەۋشى داموۋ كومەسكى كۇشى ۇزدىكسىز اشتى

استىق ـ ماي كاسپ سالاسىنىڭ سالاسىنىڭ داموۋ تەبىنى بارعان سايىن كوپ كاسپورىندارىدى كەلىپ قارجى قوسۋعا باۋرادى.

تاياۋدا عانا اشىلعان مەملەكەتتىك استىق جانە زاتتىق ماتەريالدار قورى جۇـ يەسىنىڭ شينجياڭعا باعىتتامالى كومەكتەسۋ قزمەتى جانە استىق كاسپ سالاسىن ءتۇـ يىلستىرۋ جۇمىس باسى ماجىلىسسىندە بەيجيڭ، حبەي سياقتى جەرلەردەن جينى 11 كاسپورىن كاسپ سالاسى نسا ـ نىنا قارجى قوسۋ نيەتىنە كەلىپ، جالپى قوساتىن قارجىسى 2 ميلليارد 602 ميللىون يۋانعا جەتتى.

"حۇبەيدىڭ كوپتەگەن استىق ـ ماي وڭدەۋ كاسپورىندارى شينجياڭدا ماي تارتۋ، ۇن تارتۋ، جەم مانەرلەۋ سياقتى كاسپتەردى ورنالاستىردى". حۇبەي ول ـ كەلىك استىق مەكەمەسى پارتيا باسشىلىق گرۋپپاسىنىڭ شۇجيى، مەكەمە باستىعى لۇڭ شياۋحۇڭ بىلاي دەدى: نسان شينجياڭنىڭ وڭىرلىك ورىن باسمدىعىنان، بايلىق باسمدىعىنان تولىق پايدالانىپ، استىق ـ ماي باسمدىعىنىڭ ءوزارا تولىقتاۋىن، كاسپ سالالارىنىڭ ءوزارا تەوسۇىن، بىرگە داموۋدى جۇزەگە اسىردى.

بيىل جىل باسىنان بەرى شينجياڭ مەملەكەت مەنشىگىندەگى استىق ساتىپ الۋ ـ ساتۋ كاسپورىندارى رەفورماسىن ۇزدىكسىز بلگەرلەتىپ، وڭىرلىك استىق ـ ماي توبىن قۇرۋ ارقىلى بايلىقتاردى بەـ رىكتىرۋ، مال ـ مۇلكتى قايتا ۇيمداسـ تىرۋ سەرپىنىن ارتتىرىپ، استىق كاسپو ـ رىندارىنىڭ بازارداعى باسەكەلىك قۇاتىن جوعارىلاتىپ، استىق ـ ماي وڭدەۋ كاسـ بى داموۋعا معىم قۇات توپتادى.

قازىر جەر ـ جەر قاراستى اۋماقتاعى مەملەكەت مەنشىگىندەگى استىق ساتىپ الۋ ـ ساتۋ كاسپورىندارىن برتىندەپ بەـ رىكتىرىپ، 10 وڭىرلىك استىق ـ ماي توبىن قۇردى. ءارقايسى استىق ـ ماي توپتارى "ءىرى استىق"، "ءىرى كاسپ سالاسى"، "ءىرى بازار"، "ۇلكەن اينا ـ لىم" ۇستانمەن ورناتىپ، بۇرىنعى "اۋەل ـ گى استقتى جيناۋ، اۋەلگى استقتى ساتۋ" سىندى تيجارات ۇلگىسى مەن باسقارۋ ادىسىنە بۇرىلىس جاساپ، كاسپ سالاسى تىزبەگىن ۇزارتۋ، قامداۋ تىزبەگىن قالىپـ تاسترۋ، قۇن تىزبەگىن كوتەرۋ جاعىنا كۇش سالىپ، شينجياڭنىڭ استىق ـ ماي كاسپ سالاسىنىڭ داموۋ كومەسكى كۇشىن ۇزدىكسىز اشتى. سونىمەن بىرگە جەر ـ جەر جاڭا كەزەكتى "ساپالى استىق ينجە ـ نەرياسى" بويىنشا ساپاسىنىڭ، سورتىنىڭ، ماركاسىنىڭ دەڭگەيىن كوتەرۋ ارەكەتىنە سۇيەنىپ، "شينجياڭ ۇنى"، "شينجياڭ مايى" سىندى وڭىرلىك الۋمەتتىك ماركا قۇرىلىسىن ۇزدىكسىز بلگەرلەتىپ، بايلىق باسمدىعىن ءونىم باسمدىعىنا جانە ەكونوميكالىق باسمدىققا ۇزدىكسىز اينالدىرىپ، استىق ـ ماي كاسپ سالاسـ ىنىڭ داموۋنا قۇاتتى قوزعاۋشى كۇش قوسۋمەن بىرگە، بۇكىل رايوندىق استىق ەگەتىن شارۋالاردىڭ كىرىستى ورنىقتى ارتتىرۋ قامتاماسىزدىعىن ونان ارى پار ـ مەندى ەتىپ، استىق حاۋىپسىزدىگى نەگـ ـ زىن ونان ارى بەكەمدەدى.

(باسى 1 ـ بەتتە)

جاپىراي دايەكتىلەندىرىپ، پارتيا 20 ـ قۇـ رىلتايىنىڭ رۇحىن ىسكەرلەي دايەكتىلەـ ندىرىپ، جاڭا داۋىردەگى پارتيا قۇرىلـ سىنىڭ باس تالابى مەن جاڭا داۋىردە ـ گى پارتيانىڭ ۇيمدىق لۇشيانىن تياناق تاندىرىپ، كادرلاردى تاربيەلەۋ، باۋلۇ امالياتىنىڭ جاڭا تاجىريبەلەرىن، جاڭا جەتىستىكتەرىن قورىتىندىلاپ، كادرلار ـ دى تاربيەلەۋ، باۋلۇ قزمەتىن علميلاڭـ دىرۇدى، تۇزىمدەندىرۇدى، ولشەمدەڭـ دىرۇدى اناعۇرلىم بلگەرلەتىپ، بۇل بۇلجمالى شي جينپيڭ جاڭا ءداۋىر جۇڭگوشا سوتسيالىزم يدەياسىمەن زەيىن ـ زەردەنى ۇيىستىرىپ، رۇحتى سومداۋ، نەگىزدى نعايتىپ، تاعاندى بەكەمدەۋ، سايا ـ سيدا سىلعان، جاڭا ءداۋىردىڭ تالابىنا ۇيلەسەتىن، سوتسيالىستىك وسزاماندانىدىرۇ قۇرـ لىسىنا جەتەكشىلىك ەتۋ قابىلەتىن ازىرلەگەن جوعارى ساپالى كادرلار قوسىنن باۋلۇ، جەتىلدىرۇ جونىنەن ماگزدى مانگە يە.

حابارلاندىرۇدا مىنالار تالاپ ەتىلـ دى: ءار دارەجەلى پارتكومدار (پارتيا باسشىلىق گرۋپپاسى) «ەرەجەنى» مۇقيات ۇيرەنىپ، ۇگىتتەپ، قاتاڭ دايەكـ تىلەندىرىپ، اتقارىپ، شي جينپيڭ جاڭا ءداۋىر جۇڭگوشا سوتسيالىزم يدەياسىن ىسكەرلەي ۇيرەنۋدى، دايەكتىلەندىرۇـ دى نەگىزگى تاقىرىپ، نەگىزگى جەلى ەتىپ، كادرلاردى جوعارى ساپالى تاربيەـ لەپ، باۋلۇپ، پارتيا مەن مەملەكەت دستە ـ رىنىڭ داموۋنا جوعارى ساپالى قزمەت وتەپ، جۇڭگو ۇلگىسىندەگى وسزاماندان ـ دىرۇ ارقىلى جۇڭحۋا ۇلتىنىڭ ۇلى گۇل ـ دەنۇن جاپىاي دلگەرلەتۇگە يدەيالىق، ساياسي كەپىلدىك جانە قابىلەت تىرەگىن ازىرلەۋى كەرەك.